

Ефективна економіка № 12, 2013

УДК 631.115.11

I. I. Вініченко,

проф., доктор економічних наук, Дніпропетровський Державний Аграрний Університет

Л. І. Рева,

кандидат сільськогосподарських наук, Дніпропетровський Державний Аграрний Університет

ФЕРМЕРСЬКИМ ГОСПОДАРСТВАМ – ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

I. I. Vinichenko,

Prof., Full Doctor, Dnipropetrovsk State Agrarian University

L. I. Reva,

Ph.D., Dnipropetrovsk State Agrarian University

FARM ENTERPRISES - STATE SUPPORT

У статті розглянуто сучасний стан розвитку фермерських господарств Дніпропетровської області і рівня їх державної підтримки за останні декілька років.

The article reviews the current state of the farm farms in the Dnipropetrovsk region and level of government support in the past several years.

Ключові слова: *фермерські господарства, бюджетне фінансування, державна фінансова підтримка, бюджетні дотації.*

Keywords: farms, government funding, government financial support, government grants.

Вступ

Основною метою державної аграрної політики є гарантування продовольчої безпеки, утвердження пріоритетного розвитку агропромислового виробництва, забезпечення соціальної спрямованості аграрної реформи, створення на законодавчій основі реального власника в аграрній сфері, формування сучасного конкурентоспроможного виробництва з виходом на світовий продовольчий ринок, а також охорона навколишнього середовища, збереження та раціональне використання природних ресурсів.

З 5 по 8 вересня 2012 року на території Національного комплексу «Експоцентр України» відбулася ХХІV Міжнародна агропромислова виставка-ярмарок «АГРО-2012». В рамках цієї виставки проведено міжнародну науково-практичну конференцію «Стратегічні орієнтири розвитку аграрного сектору України до 2020 року» на якій виступив Микола Володимирович Присяжнюк, міністр аграрної політики та продовольства України, висвітлив завдання які стоять перед аграріями України, одне з них – модернізація національного АПК, особливо був відзначений фермерський рух. Тему заходів підказало саме життя, адже на Україні діє понад 41 тис. фермерських господарств, у власності та користуванні яких знаходиться 4,3 млн. га сільгоспугідь, із них 4,2 млн. га ріллі. Фермерські господарства за даними статистики на 01.01.2012 року виробили валової сільськогосподарської продукції на 5012,9 млн. грн., рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у 2010 році дорівнював 32,4 %, а великими і середніми підприємствами – 21,1%, що свідчить про ефективність даної форми господарювання (4).

Розвиток фермерства є прогресивною формою підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства. Зростання кількості фермерських господарств та їхній розвиток сприяє відтворенню села, збереженню традицій і культури українського народу, створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості, відіграє важливу роль у розв'язанні соціальних проблем села (2).

Аналіз досліджень. За більш двадцятирічний період ринкових перетворень фермерські господарства стали невід'ємною складовою аграрної економіки. Однак їхній подальший розвиток потребує значної державної підтримки та зваженої аграрної політики. Проблеми ефективності та визначення стратегічних пріоритетів подальшого розвитку фермерства взагалі, та зокрема в Дніпропетровській області, присвячено багато робіт науковців: Саблука П.Т., Макаренко П.М., Душина Б.В., Вініченко І.І., Задоя А.А., Пересади А.А., Онікієнко С.В., Найденова Г.Н. та інших.

Метою статті є вивчення сучасного стану розвитку фермерських господарств Дніпропетровської області та вплив державної підтримки як однієї із головних факторів стимулювання розвитку фермерських господарств. До 2012 року правові засади державної підтримки суб'єктів малого підприємництва незалежно від форми власності з метою якнайшвидшого виходу з економічної кризи та створення умов для розширення запровадження ринкових реформ в Україні визначав Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.2000 року № 2063-III. Динаміка надання з державного бюджету фінансової підтримки фермерським господарствам України наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Державна підтримка фермерських господарств України, млн. грн.

Показник	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011 у % до 2008
Одержано коштів державної підтримки - всього	692,3	658,5	448,2	626,3	99,52

у тому числі:					
за рахунок бюджетних дотацій	469,5	111,3	93,4	67,3	14,33
з них:					
для підтримки виробництва продукції рослинництва	265,4	46,4	50,5	22,1	8,32
для розвитку тваринництва	78,2	17,9	7,8	14,4	18,41
для здійснення заходів з відтворення водних живих ресурсів	0,0	0,0	0,1	0,0	-
за іншими видами (напрямами) державної підтримки	125,9	47,0	35,0	30,8	24,46
за рахунок податку на додану вартість					
з них:	222,8	547,2	354,8	559,0	250,89
для підтримки виробництва продукції рослинництва	151,3	517,3	302,5	531,9	351,55
для розвитку тваринництва	71,5	29,9	52,3	27,1	37,90

Як бачимо з таблиці, державна підтримка фермерських господарств у 2011 році по всім показникам, за рахунок бюджетних дотацій, зменшилась у порівнянні з 2008 році у 5,5 рази. У 2009 році фермерським господарствам за програмою КПКВ 2801230 «Фінансова підтримка фермерських господарств» на безповоротній основі виділено всього 19,1 млн. грн., що втричі менше ніж у 2008 р., наступні 2 роки – за даною програмою взагалі фінансування було відсутнім (3). Станом на 1 січня 2011 року кошти, які були розподілені між регіональними відділеннями Укрдержфонду, використані на 100%. Фінансова підтримка була надана 664 фермерським господарствам. Середній розмір допомоги на одне фермерське господарство склав всього лише 82,8 тис.грн. В подальшому 2012 році, Верховна Рада України приймає Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні від 22.03.2012 року № 4618-VI, що визначає правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки й розвитку малого і середнього підприємництва (3).

Наведемо дані по Дніпропетровській області: на кінець 2012 року фермерських господарств зареєстровано 3440 одиниць, що становить 8,4 % від загальної їх кількості в Україні. У користуванні фермерів області знаходиться 265,7 тис. га, з них 260,2 тис. га ріллі, або 98,1 відсотків від її загальної площі. В 2012 році фермерські господарства області виробили валової продукції на 953,3 млн. грн., в тому числі продукції рослинництва – на 901,9, тваринництва – на 51,4 млн. гривень.

В 2012 році фермерами Дніпропетровщини було вироблено 2410,2 тис. ц або 15,5% загального обсягу зерна, кукурудзи на зерно – 732,9 тис. ц або 12,3%, соняшнику на зерно 1993,6 тис. ц або 24,8%, цукрових буряків 39,9 тис. ц або 8,9%. Фермерські господарства на селі забезпечують роботою не тільки членів своїх родин, але створюють робочі місця для односельчан. Щорічно фермери області надають роботу більше 8,6тис.громадян (5).

На розвиток фермерських господарств Дніпропетровщини у 2012 році була надана державна підтримка за рахунок бюджетних дотацій в сумі 150,2 тис. грн., що в 10 разів менше ніж у 2011 році. В тому числі для підтримки виробництва продукції рослинництва фермерських господарств в 2012 році отримано всього лише 2,1 тис. грн., що в 132,6 рази менше проти попереднього року. Що стосується виділення державної фінансової підтримки для розвитку тваринництва, то спостерігаємо в динаміці скорочення бюджетних дотацій впродовж 2019-2012 рр. з 54,1 тис. грн. до 0 (табл.2).

Таблиця 2.

Державна фінансова підтримка фермерських господарств Дніпропетровської області*

Показники	2009	2011	2012	Відхилення 2012 р. до 2009 р.(+;-)
Отримано коштів за рахунок бюджетних дотацій, тис.грн	1319,7	1451,2	150,2	-1169,5
в тому числі:				
- для підтримки виробництва продукції рослинництва	-	278,5	2,1	-
- для розвитку тваринництва	54,1	-	-	-
- за іншими видами (напрямами) державної підтримки	1265,6	1172,7	148,1	- 1111,5
Отримано коштів за рахунок податку на додану вартість	6040,3	18609,4	38089,1	+32048,8
в тому числі:				
- отримано державної підтримки для розвитку рослинництва	5802,3	18444,6	37833,3	+32031,0
- отримано державної підтримки для розвитку тваринництва	237,9	164,8	255,8	+ 17,9

*Джерело: (5)

У 2011 р. внесено зміни до порядку використання коштів передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам. Нині дрібні фермерські господарства не входять до сфери інтересів комерційних банків, хоча вони становлять більш як 80% усіх сільгоспвиробників. В усьому світі їх обслуговують фінансово-кредитні кооперативи, клієнтами яких є малі й середні підприємства, фермерські господарства. В Україні фактично припинилося кредитування фермерів комерційними банками. З початку 2008 р. 90% фермерів не отримували жодної гривні у вигляді кредиту, а ті, хто отримав кредит, змушені були заплатити за нього 24 – 26 % річних (6).

Зменшення бюджетних дотацій фермерським господарствам вплинуло на ефективність їхньої діяльності: рівень їх рентабельності зменшився з 28,7% у 2009 до 21,8 % у 2012 році (5). Отже, ефективність аграрного сектора великою мірою залежить від державної підтримки та інституційних засад її розподілу. В травні 2012 р. фермерський рух Дніпропетровщини відзначив своє 20-річчя. На ювілейні урочистості в село Орловщину Новомосковського району з'їхалися делегації районних Асоціацій фермерів і землевласників, представники 130 кращих фермерських господарств, представники влади. Фермери ділились своїми досягненнями і своїми проблемами. В багатьох своїх доповідях фермери звертались до влади і акцентували «...розвиток фермерства і сільських територіальних громад, сільської інфраструктури можливі при розумній ціновій політиці і реальній державній підтримці». Фермери закликали до об'єднання своїх зусиль, щоб захищати свої інтереси, інтереси своїх земляків і пайовиків, домагатися від держави преференцій, які забезпечать рентабельність сільськогосподарського виробництва (4).

Висновки. Основними причинами неефективності бюджетного фінансування розвитку агропромислового виробництва є недосконалість механізмів одержання й розподілу бюджетних коштів, порушення бюджетної дисципліни при їх використанні, щорічна зміна порядків і механізмів, несвоєчасне їх

затвердження та внесення до них неодноразових змін протягом року, недоступність одержання бюджетних коштів для значної частини дрібних агроформувань, в тому числі фермерських господарств.

На думку Алейнікової О.В., необхідно гарантувати певну стабільність фінансової підтримки та «необхідно законодавчо закріпити зобов'язання держави, у тому числі й у разі затримки при розрахунках. Перший підхід, більш жорсткий, передбачає санкції до держави при затримці відповідних дотацій та субсидій, інший варіант – індексація затриманих фінансових ресурсів за офіційним індексом інфляції. В обох випадках слід було б зобов'язати державні органи компенсувати втрати підприємств, пов'язані з необхідністю використання комерційних кредитів, з санкціями за несплачені платежі, втраченою вигодою» (1). Запорукою ефективності державної підтримки фермерських господарств та їх ефективного розвитку є забезпечення ефективної аграрної політики та її дотримання органами державної влади. Вирішальним фактором подальшого розвитку фермерства є рішення держави про розвиток та державну підтримку через кооперації й інтеграцію.

Список літератури.

1. Алейнікова О.В. Активізація фінансово-кредитної політики держави щодо агро продовольчої сфери /О.В.Алейнікова // Інвестиції:практика та досвіт. – 2011.-№2.-С.115-118.

2. Горьовий В.П. Мале підприємництво: поступи розвитку, проблеми: монографія / В.П.Горьовий. – К.: Аграр-Медіа-Груп. 2012. – 600 с.

3. Статистичний бюлетень. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 р. – К.: Державна служба статистики України, 2012, - С. 86-88.

4. http://farmer.co.ua/news/id:@action=view@f_no=287.

5. Статистичний бюлетень. Основні показники господарської діяльності фермерських господарств Дніпропетровської області. Головне управління статистики у Дніпропетровській області за 2012 р.- С. 24-25.

6. Кириченко О. Кредитування малих та середніх підприємств аграрного сектору економіки / О.Кириченко, Ю.Вигівська // Банківська справа. – 2011. - № 3. – С.31-47.

References.

1. Aleynikova, O.V. (2011), “Activation of the financial and credit policy on agro food sector”, *Investyzi: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 115-118.

2. Goryovyy, V.P. (2012), *Male pidpryemnystvo: postupy rozvytku, problemy: monografia* [Small business: incremental development issues: monograph], Agrar-Media-Gryp, Kiev, Ukraine.

3. Statistical Bulletin. Main economic indicators of agricultural production in agricultural enterprises by 2011, (2012), Kiev, Ukraine.

4. http://farmer.co.ua/news/id:@action=view@f_no=287.

5. Statistical Bulletin. Key indicators of economic activity farms Dnepropetrovsk region. headquarters Statistics in the Dnepropetrovsk region, (2012), Ukraine

6. Kirichenko, O. (2011), “Loans for small and medium enterprises agricultural sector”, *Bankivska sprava*, vol.3, pp. 31-47.

